

Heinjokelainen

VUOSI 2002

HEINJOKISÄÄTIÖ / NUMMEN KARJALAISET R.Y.

Tänä päivänä käydessä matkoilla siellä,
askel alati viettää rantaan sinne.
Kyläraitilla kulki huonolla tiellä,
missä murheisna rämetty lepikkorinne.

Vuos kymmenten saatossa hopeinen vesi,
jossa illoin uimari kasvonsa pesi.
On soistunut ranta, on iholla raita
ja uinnin jälkeen tummunut paita.

Yhä uudestaan aatokset kaukana siellä,
saan muistella aikaa lapsuuden tiellä.
Kesähelteissä, rakkaissa leikkien tuvissa
monet kerrat oot aiheena öitteni unissa.

Piiljärven rantalaiturilla elokuussa 1997
Matti Pullinen

HYVÄ LUKIJANI

Pidät kädessäsi Heinjokelainen-lehden kolmatta numeroa eli sitä numeroa, joka on ilmestynyt pitäjäjuhlaamme, juhlaan, jota vietämme jo kymmenettä kertaa täällä Nummella.

Me Nummen Karjalaiset toivotamme Teidät kaikki sydämellisesti tervetulleiksi tänne Nummelle. Samalla tunnemme iloa sen päätöksen johdosta, joka tehtiin muutama vuosi sitten Heinjokelainen-lehden alkuun panemiseksi. Toki lehden syntysanat olisi pitänyt lausua jo vuosikymmenet sitten, mutta hyvä näinkin. Kun on alkuun päästy, tästä on hyvä uusien sukupolvien jatkaa eteenpäin. Edelleen toivomme, että keskinäinen kilpailu lehden laadusta ja sisällöstä, ei karkottaisi kirjoittajia.

Lehden päätehtävänä on siirtää karjalaista heimohenkeä ja -aatetta tuleville sukupolville, niille jotka ovat syntyneet täällä, eivätkä siellä kauniin Karjalan laulumailloin, missä me onnelliset saimme syntyä ja viettää lapsuutemme.

Näillä ajatuksilla, lukijani, toivotan hyvää kesän jatkoa

Nummen Karjalaiset ry:n puolesta
Matti Pullinen

Jos haluat, että omaisesi poismenosta ilmoitetaan seuraavan Heinjoki-juhlan Jumalanpalveluksessa, olisi varmintaa, että ilmoittaisit siitä itse Heinjoki-Säätiölle puh. 09-2245 809

TAPAHTUMIA

Vuoden 2003 Heinjoki-juhla Karjalohjalla 3.8.2003

Kääntymä-päivä Pusulan Ahjolassa 11.8.2002 klo 12.00

Heinjoen kirkonkylän koulupiirin kyläpäivä
Nummelan Airmotellissa 12.10.2002

Heinjoki-säätiöltä
saatavissa seuraavia
tuotteita:

Tuotehinnasto 2002

	á EUR/kpl
Heinjoki-historia	40,-
Heinjoki-kuvateos	20,-
Heinjoki-video	10,-
Heinjoki-juhlavideo v. 1994	8,-
Koprala-kirja	7,-
Kääntymä-kirja	21,-
Näi myö ennen elettii	26,-
Ristseppälä-Rättölä kyläkirja	26,-
Kääntymä-runoteos	2,-
Heinjoki-viiri	20,-
Heinjoki-postikortti	1,-
Heinjoki-esite	1,-
Maija Litjan runoteos	10,-
Heinjoki-kartat 1-4	10,- osa
Karttojen selitysosa erikseen myytäessä	3,-
Vanha Äyräpää II	10,-
Karjalan Kirkkokummut, P.Koponen	48,-

Heinjokelainen

JULKAISIJA:

Heinjokisäätiö /
Nummen Karjalaiset r.y.

Toimitus:

Saara Parikka

Painopaikka:

Karkkilan
Painopalvelu Oy

KÄMÄRÄN ALAHOVI HEINJOELLA

Alahovi oli kruunun tila 1600-luvulta aina 1800-luvun puoleen väliin asti. Ruotsi-Suomen Postilaitosta luotaessa postireitti Viipurista Venäjälle kulki vanhaa Venäjän tietä Kämärän kautta. Ensimmäinen postitalo tällä tiellä oli myöhemmin Alahovina tunnettu talo Kämärällä. Taloa asui tuolloin Matti Mutka.

Matkustavaisia varten oli perustettu kestiekivarilaitos. Kievereita tuli olla noin 20 kilometrin välein. Viipurista lähdettäessä ensimmäinen kievari oli Pien-Perolla. Pitovaikeuksien vuoksi kievari siirtyi välillä Kämärälle Alahoviin. Täällä kievaria piti 1700- ja 1800-luvun vaihteen tienoilla Juho Kääriäinen yhdessä vävynsä Matti Rahkosen kanssa. Juho oli myös Laamannioikeuden lautamiehenä Viipurissa (maakuntakäräjät).

Paikkakunnalla riehui 1820-luvun lopulla jokin tuntematon kuumetauti, johon kuoli lähes koko talon väki. Kääriäiselle jäi henkiin vain 21-vuotias Elias ja Rahkosilta muutamaa vuotta nuorempi Juho. Elias oli isänsä tavoin Laamannioikeuden lautamiehenä. Hän oli myös Kruununvouti Söderhjelmin kirjoitustaitoinen luotomies. Rahkoset ja Kääriäiset muuttivat Lahdenperään vuonna 1846.

Alahoviksi tilaa alettiin kutsua vasta nimismies Hertzin tultua sen omistajaksi. Hänen jälkeensä omistajat olivat liikemiehiä. Taloon johtavan koivukujan Kääriäiset olivat aikanaan istuttaneet. Vuonna 1988 koivuja oli enää jäljellä vain kaksi.

Pietarilainen liikemies kehitti Alahovissa polttomoottorin avulla sähköä. Alahovissa syttyi sähkövalo ennen Tamperetta, jossa muutama vuosi sitten vietettiin sähkövalon syttymisen 100-vuotisjuhlia.

Karjala-lehden Heinjoki-liitteessä vuodelta 1971 eli noin 30-vuotta sitten kerrottiin Alahovin vaiheista seuraavaa:

HEINJOEN VIIMEINEN HOVI

Heinjoki oli vanha lahjoitusmaatpitäjä ja suurin piirtein koko pitäjä oli aikoinaan yhden suvun hallussa. Laajojen tilusten hoito kävi kuitenkin hankalaksi ja maita oli pakko ryhtyä vähä vähältä myymään. 1840-luvulla syntyivät Heinjoen monet herraskartanot eli hovit, kuten niitä Karjalassa kutsuttiin. Useiden maajakojen jälkeen oli vapaussodan päätyttyä näistä varsinaisesti jäljellä enää Kämärän Alahovi.

Alahovin ensimmäisen omistajan tiedetään olleen vallesmanni Nils Hertz ja hänen jälkeensä omistajat vaihtuivatkin useaan otteeseen.

Nykyiset heinjokelaiset muistavat hovin laajat kasvihuoneet. Kasvihuoneita oli kaikkiaan kolmekymmentä. Ne olivat 8 metriä leveitä ja 22 metriä pitkiä. Kasvihuoneissa oli rautaiset tukirakenteet ja keskilämmitys. Vesi tuli höyrypumpulla lähteestä painesäiliöön. Kasvihuoneet oli rakennuttanut belgialainen hovinhoitaja Reno vuosisadan alussa. Belgialaisen työnjohtajan alaisuudessa olikin tuohon aikaan useita kyläläisiä. Persikat ja viinirypäleet olivat tärkeimmät myyntiartikkelit.

Juutalaissyntyinen Gurewitz asusti hovia vuoteen 1922. Gurewitzin aika oli hovin viimeistä herraskartanoaikaa, jolloin vietettiin juhlia ja vieraita kävi. Isäntäväki oleilikin vakituisesti hovissa ja heidän muistetaan järjestäneen joulujuhlia kylän lapsille. Kartanossa oli lehmiä ja hevosia ja tuotteet kuljetettiin hevosella Kämärän asemalle ja sieltä edelleen Viipuriin ja muihin asutuskeskuksiin. Gurewitz lähti sittemmin Saksaan. Kolmen vuoden kuluttua oli määrä tulla takaisin, mutta sen koomin ei isäntää hovissa nähty; ainoastaan taloudenhoitaja jäi paikalle. Alahovi joutuikin sitten vuokraajien käsiin. Helsinkiläinen kukkakauppias Dan Ward teki kymmenen vuoden vuokrasopimuksen ja nyt alkoi suurisuuntainen ruusujen kasvattaminen. Kämärä

olikin ruusuistaan kuuluisa. Hovissa oli saksalainen työnjohtaja ja useita saksalaisia puutarhureita. Kyläläisiä oli parhaaseen aikaan työssä viitisentoista, etupäässä naisia. Työväkeen kuului myöhemmin myös joitakin venäläisiä sotapakolaisia, jotka asustivat hovin omistamissa rakennuksissa. Emigranttiperheiden lapset kävivät Perkjärven venäläistä koulua, 30-luvulla kuitenkin Kämärän kansakoulua. Joitakin puolalaisiakin tavattiin työväen joukosta.

Ward teki kuitenkin konkurssin ja työt hovissa olivat vajaan vuoden pysähdyksissä. Työtä jatkettiin myöhemmin osakeyhtiömuotoisena.

Ruusujen aika oli kuitenkin työntekijöiden kannalta epävarmaa. Tilipäiviä ei varsinaisesti ollut, vaan palkkaa maksettiin vain pyydettyä. Työpäivä kesti yhdeksän tuntia ja palkkataso oli ajan oloissa alhainen, 15-20 markkaa päivässä. Suurta merkitystä Kämärän työllistäjänä ei hovilla siis ollut.

Ruusujen lisäksi kasvatettiin orvokkeja, hortensioita, daalioita, krysantheemeja jne. Myös tomaatinviljelyä harjoitettiin jossain määrin.

Gurewitzin jälkeen hovissa ei enää asuttu vakituisesti. Vain kesäisin näkyi liikettä ja elämää vanhassa päärakennuksessa, joka alkoikin hoidon puutteessa rappeutua. Eteisen kirjavat lasiruudut olivat rikkiinäisiä ja raskaat barokkihuonekalut oli kuljetettu pois tai kosteus oli ne turmellut. Kukkia oli pihapiiri kesäisin tulvillaan, mutta käytävät kiemurtelivat jo ruohottuneina.

Entisten työntekijöiden muistissa on Wardin henkilökunnalleen järjestämät 50-vuotisjuhlat. Juhlia vietettiin kasvihuoneessa ja väkeä oli Helsingistä saakka. Syötiin, juotiin ja tanssittiin alapytingissä. Enimmäkseen seuraelämä oli kuitenkin hiljaista, herraskartanoromantiikka alkoi 30-luvulla olla jo kuollutta.”

Aulis Kääriäinen

ANTTI HIRVOSEN KUNNIAMERKIT

Heinjoella Kurvilan kylässä syntyneen Antti Hirvosen veljen pojanpoika Tuomo Hirvonen on luovuttanut tänä keväänä Heinjoki-Säätiön hallintaan isosetänsä kunniamerkit. Nämä ovat täällä Nummen Heinjokijuhlissa nähtävänä. Tuomo Hirvonen on lisäksi lahjoittanut Säätiölle asekokoomansa. Sekä kunniamerkit että aseet on tarkoitus sijoittaa Evakomuseoon Vihdin kirkolle.

Monetkaan entisistä Heinjokelaisista, puhumattakaan heidän jälkeläisistään, eivät tiedä, kuka Antti Hirvonen oli ja miksi hänen muistamisensa on meille tärkeää. Hänet kylläkin mainitaan Heinjoki-historiassa urheudesta, jota hän osoitti vapaussodan aikana ollessaan vasta viisitoistavuotias paimenpoika. Myös Heinjoen kirkonkylän koulupiirin kyläkirja kertoo Tauno Myyrän sanoin Antista. Olen tähän lainannut Vapaussodassa komppaniapäällikkönä toimineen Paavo Susitaipaleen kirjaa: Lentävä komppania.

”Joukkoomme saapui Heinjoelta myös nuori, viisitoistavuotias paimenpoika Antti Hirvonen, älykäs ja rohkea nuorukainen. Antti pääasiassa hankki meille tarkat tiedot punaisten puuhailusta Heinjoella, heidän voimasuhteistaan ja vartijoiden sijoituksesta. Vilkaalla karjalaisella puhettavallaan tämä reipas nuorukainen selosti meille arvokkaita havaintojaan, joista tärkeimmät välittömästi tiedotimme edelleen Antreaan. Saadaksemme tietoomme edellä mainitsemani Leinon partiota varten eräitä yksityiskohtia lähetimme pojan uudelleen kerjäläispojaksi puettuna tiedustelumatkalle. Hirvonen selvisi tästäkin loistavasti. Miellyin heti tähän nuorukaiseen ja otin hänet henkilökohtaiseksi taistelulähetikseni.

Hirvonen joutui mukaani kaikkialle niin kauan kuin sotaa kesti, kunnos-

4. luokan Vapaudenristi miekoin vuodelta 1918, 2. luokan Vapaudenmitali vuodelta 1939, 2. luokan Vapaudenmitali vuodelta 1940, Vapaussodan muistomitali Viipurin soljella, Talvisodan muistomitali miekoilla ja Karjalan Kannas-soljella, Jatkosodan muistomitali, Patterimäkeläisten risti (Viipurin taisteluista 1918), Heimosotaristi (vuosilta 1918-1922), Karjalan muistomitali (Aunuksen puolesta 1919), Itä-Kannaksen risti (15. Divisioona ja 19. Prikaati), Sininen Risti miekalla, 1917-1918-soljella, Sotavammamerkki.

tautuen erikoisesti Viipurin valloituksessa. Eräänkin kerran lähetin Hirvosen tiedustelumatkalle aina Kämärälle asti, ja poika palasi kuten ennenkin vaaralliselta retkeltään muutaman päivän kuluttua.”

Punaisten hyökätessä Heinjoelle Antti joutui viemään sanaa Tatu Olkinuoralle, että punaiset tulevat. Antti itse kertoo olleensa tällöin paimenpoikana Joonas Riikosella. ”Aamulla 8. päivänä helmikuuta näimme Riikosen ikkunasta punaisten alkavan tulla alas Kososen mäkeä. En muista käskikö Riikonen minun lähteä viemään sanaa Olkinuoralle, mutta siitä Riikoselta kun lähdin, punaiset olivat jo vajaan 200 metrin päässä.” Antti ehti ilmoittaa ajoissa Tatu Olkinuoralle, jotta tämä ehti talon takaovesta pakoon ja hän käski Antin vielä viedä sanaa Leinolle. Talossa oli joku toinenkin mies, jonka nimeä Antti ei muistanut, mutta tämän Tatu Olkinuora käski mennä jälle varottamaan siellä suojeluskunnan ampumarjoituksissa olleita miehiä.

Viipurin valtauksen jälkeisestä paraatista Antti kertoi Susitaipaleelle näin: ”Kun Mannerheim oli saapunut sinne, alkoi jumalanpalvelus. Se kun oli ohi ja joukot tarkastettu, niin sieltä herrojen keskeltä lähti yksi iso herra ja alkoi kiertää sitä yleisön reunaan. Minä katsoin, ketä ne etsii. Kun se oli päässyt minun kohdalle, se tunsikin minut ja sanoi: ”Tule poika tänne!” Minä kun lähdin siitä sinne herrojen sakkiiin, niin Mannerheim tuli tervehtimään minua ja antoi siinä neljännen luokan Vapaudenristin nauhan ja laittoi sen minun takkini rintaan sekä sanoi: ”Pysykää valkoisena elämäne iltaan asti, kun olette näin nuorena alkanut.” Sitten ne herrat keräsivät minulle keskenään rahaa vähän yli viisisataa markkaa.”

Näistä Antin saavutuksista voisi kertoa paljon lisää, sillä ne eivät rajoittuneet Vapaussotaan, vaan jatkuivat myöhemmissä taistoissa. Tässä ei vaan ole mahdollista niistä enempää kertoa. Kunniamerkit puhukoot puolestaan.

Koonnut Saara Parikka

ELIAS PYNINEN (1905-1984)

Elias Pyninen syntyi Heinjoen Kurvilan kylässä Antti ja Beata Pynnisen nuorimpana lapsena. Isä kuoli Eliaksen ollessa vasta vuoden ikäinen. Äiti hoiteli Saaren tilaa yhdessä Antin nuoremman veljen Matin kanssa, kunnes pojat tulivat työikäisiksi ja ottivat tilan hoitoonsa. Matti-setä kuoli vuonna 1924 ja äiti Beata kolme vuotta myöhemmin. Veljeksistä Vilhelm (Ville) lähti hevosmieheksi Viipuriin, Juhana myi perimänsä maaosuudet Matille ja Eliakselle, joten veljeksistä kolme, Matti, Pekka ja Elias jäivät kotitalolle ja viljelivät omia osuuksiaan pelloista. Kun he avioituivat, Pekka ja Elias rakensivat perheilleen omat talonsa ja Matti jäi asumaan vanhaan kotitaloon. Elias otti vaimokseen Tyne Hasasen Pienperolta ja heidän perheeseensä syntyi kolme lasta: Terttu 1933 (k.1984), Terho 1936 ja Pertti 1943. Pertti eli vain neljä kuukautta ja hänet haudattiin Heinjoelle.

Kun sota syttyi, jouduttiin lähtemään Heinjoelta: Elias rintamalle ja Tyne lasten kanssa evakkotapailelle. Monien muuttojen jälkeen palattiin välillä Heinjoelle, mutta kun kotipitäjä täytyi uudelleen jättää, perhe asettui lopulta asumaan Nummelle, Mommolan kylään. Elias ei käynyt itse enää kotiseudullaan, mutta hän ehti nähdä poikansa Terhon v. 1982 ottamia kuvia ja kuulla, millaiselta kotimäellä silloin näytti.

Talvisodan aikana Elias ei vielä pitänyt päiväkirjaa, mutta sotilaspassissa on merkinnät seuraavista paikkakunnista: Valkjärvi, Pasurinkangas, Kyyrölä, Muolaa, Sikniemi, Kuparsaari ja Nivalahti. Hän toimi tiedustelu- ja taistelulähetinä.

Jatkosodassa Elias alkoi tehdä muistiinpanojaan. Joka päivä hän kirjoitti edes muutaman rivin kertoen päivän tapahtumia tai omia ajatuksiaan. Ensimmäinen merkintä on päivätty 8.7.1941 Hankoniemellä ja viimeinen 27.9.1944, kun hän sodan loputtua oli junalla matkaamas-

sa kohti Forssaa, josta pääsi jatkaamaan linja-autolla Somerniemellä olevaa perheensä luo. Elias oli luonteeltaan leppoisaa ja rauhaarakastavaa, eikä voinut ymmärtää sodan mielettömyyttä. Se tulee usein näkyviin hänen muistinpanoissaan. Hän osallistui seuraaviin taisteluihin: Hangonlohko, Koivuselkä, Syvärin kaupungin valtaus sekä Syvärin sillanpään taistelu. Seuraavassa muutama ote hänen sotapäiväkirjastaan:

8. heinäkuuta 1941

Vapaana lainedit Itämeren aalto täällä Hangon rantamilla. Istun äärelläsi ja katson laineidesi leikkiä. Ympärilläni soi ihmiskunnan kirous, sota. Muuten on ollut rauhallinen

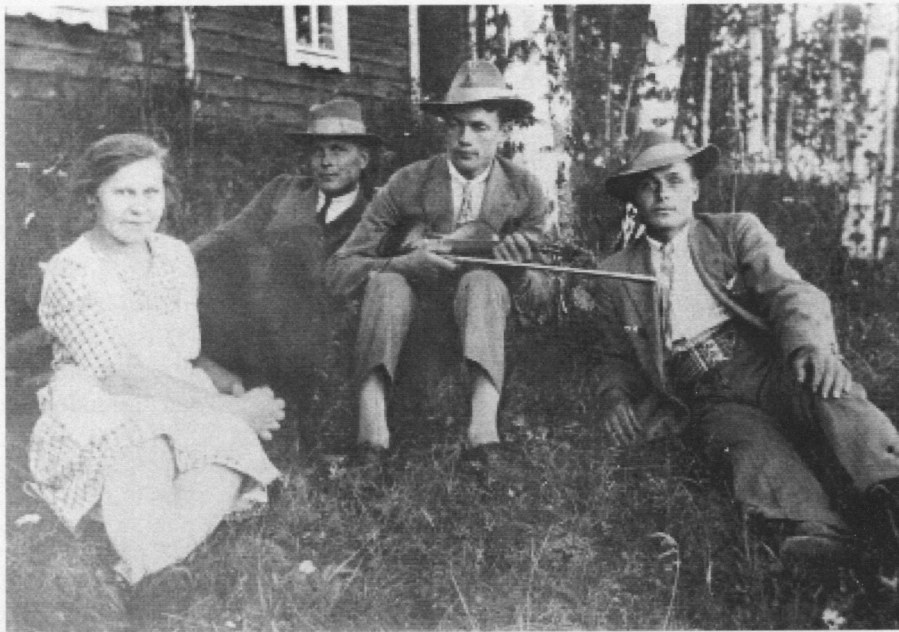
päivä, vain tykistö toimii. Yöllä varsinkin oli ankara tykistötaistelu. Tuleeko nyt Suomelle rauha ja va-paus? Tulevaisuus näyttää.

10. heinäkuuta 1941 (Bromarv)

Ensimmäinen tulitaistelu. Ankara tykkitulo. Vihollinen valtasi Horsön saaren. Illalla ja seuraavan päivän aamuna omat patterit tulittivat ankarasti vihollisen valtaamaa saarta. Minä en ollut tulitaistelussa mukana, vain varmistamassa. Vihollishävittäjä ampui oman hävittäjän alas. Putosi vihollisen puolelle ja paloi paukkuun.

11. heinäkuuta 1941

Aamulla varhain kiivasta omien patterien ammuntaa. Myöhemmällä ja

Kuvassa vasemmalla Selma Rissanen (myöhemmin Pynninen), Matti ja Eljas Pynninen sekä Tuomas Pöyhönen.

päivällä hyvin rauhallista. Vain vähäisiä vihollisen tiedustelulentoja. Hyvin kuuma ilma meren rannalla. Vietimme aikaa kuin merikylpylässä. Yksi vihollisalus upotettu ensimmäisellä laukauksella, täys-osuma.

12. heinäkuuta 1941

Helletä meren rannalla. Päivä rauhallinen, aamulla vähän sodan tuntua. Oikea saunassa käynti. Olisi vain rauha.

13. heinäkuuta 1941

Kranaatteja melko lähelle. Ei vahinkoja meille. Sain ensimmäisen kirjeen. Kovin odotinkin. Huono onni tykistöemme eräällä osalla. Sai kranaatteja. Viimeinen meni sivu, mutta otti puun kyljestä uuden suunnan ja korsun ovesta sisään. Kolme kuoli heti, kaksi haavoittui vaikeasti ja neljä lievästi.

14. heinäkuuta 1941

Tänään teimme korsua ahkerasti. Tykistö oli myös hyvin toimelias koko päivän. Vihollisenkin ampui ihan kaiken päivää. Niemellä palaa jotain parhailaan. On ilta ja olen vartio-paikallani. Joskus tulee etumaastoon iso paketti Russarösta vihollisen lähettämänä ja rysähtää valtavalla voimalla. On kohta keskiyö, kello on 23.10.

15. heinäkuuta 1941

Tänään taisi tulla yksi viholliskone alas ilmatorjunnan ampumana. Tähän iltapäivään asti ainakin ollut rauhallista. Ollaan nukuttu ja lepäilty aivan tarpeeksi. Sain paketin. Missä lienevät vihollisen hävittäjät, kun eivät ole liikkuneet koko päivänä. Jos lienee tyyntä myrskyn edellä? Vai pelästyikö yhden alastulosta. Eipäs vain, illalla lensi ahkerasti. Saapui omia joukkoon. Taistelu tietysti. Yksi kone tuli ammutuksi alas. En tiedä oma vai vihollinen. Putosi mereen lähelle niemimaata. Nukuin seuraavan yön hyvin ja rauhallisesti.

20. heinäkuuta 1941

Lähtö Bromarvista

Joensuu sivuutettu. Tohmajärvellä illallinen. Pian olemme Värtsilässä takaisin otetussa maassa ja rintamalla. Saavuimme Värtsilän asemalle. Ei näy eikä kuulu vihollisen joukkoja. Asemahuone on muuten paikoillaan mutta lasit sirpaleina; paljon romua. kaalitynnyreitä, savua tomua ja hajua. Suomalaiset polttivat tyhjiä kaalipytyjä. Tämä on lähellä rajaa. Kaikki on suomalaiset liikekilvet paikoillaan, mikä talo kerran ehjä on. Kai on naapuri ajatellut, että pian tulevat entiset isännät. Nyt ne ovat saapuneet.

26. heinäkuuta 1941

Taas marssittiin viime yönä ja nyt ollaan saavuttu viime sodan mainehikkaille maille, taistelutantereille. Jyskyjärven sivuutimme juuri. Lemetin mottialue. Ruhtinaanmäenrinne on tämä alue, jossa nyt lepoa vietämme. Ei ainuttakaan ehjää puuta, joko kokonaan katkenneet tai ainakin sirpaleiden voittamia. Maassa kaikenlaista kamaa, ammuksia, räjähtämättömiä kranaatteja ym. Moni suomalainen sankari lepää täällä tuntemattomassa leposijassaan, sukset, varusteet ym. kertovat vain kansallisuuden. Eräällä haudalla olevaan ristiin on piirretty tuntolevyn numero. Erään sankarin jäännökset lepäsivät maan pinnalla saapuessamme tähän, nyt ne on jo multaan peitetty ja kumpu siististi havuin peitetty. Taistelunsa uskollisesti loppuun asti käyneelle on näin osoitettu kunnioitusta. Moneen, niin moneen kuuseen on nyt piirretty risti merkiksi, että siinäkin on leposija. Venäläiset ovat omansa haudanneet yhteishautaan tien varteen, jolle on kivi pystytetty ja aidattu. Pylväät maalattu punaisiksi ja tähti kilvessä.

14. elokuuta 1941 Kolatselkä

Tänä aamuna saavutimme vanhan rajan. Heti yli tultuamme joimme keittiöstämme porojen päälle keitetyn mustan kahvin tervetuliaisiksi. Kolatselän kylä. Kyllä on huonosti rakennettu. Tiheästi rakennettuja lautakattoisia pieni-ikkunaisia rakennuksia. Vanhoja miehiä, naisia ja lapsia. Niin surullisen näköisiä lapsetkin. Tietää sen, isät ovat heilläkin "siellä jossakin", eikä enää saa kirjeitäkään. Kurja sota.

Tulemajoen varrella pakin pesussa. Komea virta koskineen. Kaunista Karjalaa. Pellot ovat karuja kivi-harjuja. Kylän laidassa näkyi olevan ensiluokkainen suo viljelyksille raivaamatta. Päivä lepäiltiin ja yöksi vaihduttua lähdettiin taas.

15. elokuuta 1941

Marssilla. Pitkä marssi Aunuksen suuntaan. Pitkä asumaton erämaa ensin, sitten suuria ja pieniä kyliä,

joissa asukkaita. Vanhoja miehiä, naisia ja lapsia. Asunnot ovat ulkoapäin huononäköisiä mutta sisältä kyllä siistejä. Suomea puhutaan yleisesti ja naisia näkyi kyntämässä. Yleisvaikutelma, luonnontilassa olevaa rajakansaa, kolhooseja.

Marssi jatkuu. Pisin päivämarsi on ehkä 50 km. Matkan kestäessä satoi vettä ja jalat kovin rakoilla ja tähän saavuttuamme heitän vain märälle nurmikolle kylmään tuuleen nukkumaan. Paikka on Viteleeseen menevän tien varressa vähän ennen Salmin tienhaaraa, pienen lammen ja maantien välissä.

16. elokuuta 1941

Lepoa. Ei jatkunut marssi illalla, vaikka niin piti. Kyllä olisikin ollut liikarasisus, jalat olivat rakoilla. Olivat kai suomalaiset vaikeassa tilanteessa, siksi ehkä niin kiire meillä. Kai tilanne on selvinnyt, koska lepo meille. Sateinen päivä, välillä aurinko paistoi. Viime yönä pakotteli hammasta, en saanut unta kuin aamulla. Tänään nukuin päivällä. Näyttää kuin oltaisiin ainakin yö tässä.

17. elokuuta 1941

Viteleeseen ja Aunukseen menevän tien varrella noin 40 km Tulemajärveltä pienen suolammen lähellä. Tässä taas lepäillään, vaikka luultiin, että suurella kiireellä rintamalle menään. Niin kaunis sunnuntaipäivä. Illalla sain taas tervetulleen kirjeen omalta suurelta tytyltäni. Paketti tulossa, ehkä pian saapuu. Niin tuntuu kuin olisi rauha, kun ei laukaustakaan kuulu. Jospa pian tulisikin rauha. Se olisi suuri lahja.

19. elokuuta 1941

Samalla paikalla, kuten eilenkin. Saman kosken kuohuja ihailen ja odotelen, että maailman tapahtumat tulisivat meille suotuisiksi ja loppuisi tämä korprien vaellus.

Tänään aamupuolella kävimme maastossa suunnistamassa. Mentiin harhaan. En tiedä kartassa, kompassissa vai katsojissako lie vika ollut.

Käveltiin soita ja rämeitä. Lakkoja oli eräällä suolla. Kylläpä olivat hyviä. Ihan niin kuin – Suomessa.

(Kartalla ei ollut oikea lähtöpiste, siksi suunnistaminen epäonnistui.)

22. elokuuta 1941

Sateinen päivä. Tänään olisi päästy metsään mustikoita poimimaan mutta sade esti. Tänään sain uusia perunoita ensi kerran. Pojat kävivät ostamassa Suurmäen kylästä, matkaa tästä noin 4–5 km. Vanha hyvä maku niissä oli. Rauhallista meillä nämä ajat. Vain kaukaisena jyllinänä kuuluu tykkien ääni tänne. Viime yönä tuntui olleenkin kiivasta tulta ja vielä kuuluu nytkin. Puhuvat rauhasta mutta tykit puhuvat omaa kieltään.

4. syyskuuta 1944

Rauha! Sotatoimet lopetettiin Suomen ja Neuvostoliiton välillä tänään klo 8.

Meidän oli tänään aamulla määrä lähteä maantiepartioon Turkia-Penttilä välille. Saavuttuamme ensim-

mäisen joukkueen majoitusalueelle, saimme kuulla suuren uutisen – sotatoimet loppuneet!!! Kyllä vuosia kestäneen sodan jälkeen oli mieluista kuulla sana rauha. Tykit ovat vaienneet. Nyt on vain kysymys siitä, saaneeko oikeus ja järki lopullisen rauhan, Toivotaan niin. Emännät paisoivat räiskäleet sodan lopettajaisiksi.

27. syyskuuta 1944 (keskiviikko)

Aamuvarhaisella olimme Toijalassa. Siinä vartoilimme me Forssaan menevä joukko klo 10:n junaa, jolla matkustimme Humppilan. Siitä kapearaiteista rataa Forssaan Lounais-Hämeen SK. piiriin, jossa olimme noin klo 13. Klo 16 oli paperit taskussa ja klo 17.30 lähti linja-auto tuutimaan minua kohti Someroa. Nyt näitä rivejä kirjoittaessani on klo 20.30 ja istun iltaani matkustajakoti Hämeessä, huone no 17. Tänään en päässyt Somerniemelle enää mutta huomenna aamulla lähtee auto, ehkäpä se vie...

Eljas Pynnisen pihapiirissä on nykyisin venäläisen professorin kesähuvila. Kuvassa talo vielä rakennusvaiheessa.

TAPAHTUI HEINJOELLA SYKSYLLÄ 1943

Lokakuisen perjantaiamun hämärissä olin isäni Matti Lehtosen kanssa lähdössä kyntämään Koisillan pelloille. Siinä ennen lähtöämme kyyryssä korjailimme hevuskärriä, kun äkkiä huomasimme, että eteemme oli ilmestynyt mies "ukkomauzeri" kädesseen suunnattuna meitä kohti. Vaateuksen perusteella arvelimme miestä venäläiseksi. Mies komensi: "Lieppä ja voitta. Kiiru on." Lähdin juoksemaan sisälle hakemaan pyydettyjä leipää ja voita. Vieras jäi isän kanssa pihalle toistellen vaatimustaan pyssyllä uhaten. Isänikin lähti tulemaan tupaan päin venäläinen perässään. Ovi tuvasta eteiseen oli auki ja siihen outo vieras jäi nojaamaan ovipieleen.

Äitini oli parhaillaan separoimassa maitoa. Säikähtäneenä hän jätti työnsä kesken, haki leivän ja antoi sen venäläisen käteen. Mies otti leivän alasuin vasemmalle kämmenelleen koko ajan pyssyllä uhaten. Äiti laittoi leivälle voita niin paljon kuin sille mahtui. Siitä mies lähti takaperin navetan nurkalle ja metsään.

Jonkin ajan kuluttua pelästynyt naapurimme Matti Olkinuora tuli meille ja kertoi, että heillä oli käynyt ryssä vaatimassa leipää naganpistoolilla uhaten. Naapurit olivat antaneet pari leipää ja kaiken talosta löytyneen voin. Sieltäkin outo vieras oli poistunut aseella uhaten takaperin pihan yli metsään.

Yhdessä naapurukset lähtivät läheiselle Heinjoen asemalle puhelimien. Sieltä tehtiin ilmoitus IS:n (Ilmansuojelukomppania) pojille Aholaan. Nämä tulivatkin nopeasti ja haravoivat lähimetsiä, mutta etsintä ei tuottanut tulosta.

Kuulimme lauantai-iltana, että meiltä noin kolmen kilometrin päässä olevan Helaharjun talon naisväki oli tulossa saunasta, kun he huomasivat asuinrakennuksen nurkan takana varjossa seisovan miehen. Mentyyän

sisälle naiset kertoivat tuvassa oleville talon vanhalle isännälle seka talossa asuvalle Heinjoen poliisille näkemästään. Miehet lähtivät tutkimaan tilanetta. Pihalla ei näkynyt ketään, mutta tutkittuaan myös rakennuksia, he löysivät navetan vintiltä heinakasasta selkärepuun. Miehet toivat sisään repun, josta löysivät leipää ja voita, jotka oli aikaisemmin jommasta kummasta talosta pyssyllä uhaten saatu.

Poliisi lähti polkupyörällä viemään tietoa IS-komppaniaan. Jonkin matkaa ajettuaan hän huomasi, että Helaharjulla päin palaa. Venäläinen oli ilmeisesti mennyt reppuaan etsimään ja kun ei löytänyt, tuikkasi navetan tuleen. Navetta paloikin poroksi.

IS-komppaniasta hälytys meni Viipuriin, josta tuli miehiä jälkikoiran kanssa navetan polttajaa etsimään. Yön pimeydessä etsintä oli vaikeaa, eikä taaskaan löytynyt mitään.

Sunnuntaina puolenpäivän aikaan Viipurin maalaiskunnan Näätälän kylässä olevaan taloon ilmestyi venäläinen "ukkomauzeri" kourassaan. Tuvan sisällä olivat isäntä ja maalari latistaa maalaamassa. Isäntä luikahti peiloissaan kamarin puolelle, mutta maalari ei hämmentynyt, vaan hyökkäsi rohkeasti kyyrystä venäläisen kimpupuun. Ryssä ampui kahdesti osumatta maalariin, joka sai miehen kurkusta otteen, jolloin venäläinen menetti tajuntansa. Isäntäkin uskalsi tulla ulos kamarista. Hän haki köyden, jolla he sitoivat tunkeilijan. Taas soitettiin Viipuriin, jonne hakivat miehen.

Isääni ja naapurua pyydettiin Viipuriin tunnistamaan, olisiko kaveri

sama kuin leivänpyytäjämme. Isäni tunnisti miehen samaksi, joka oli vierailut meillä.

Tutkimuksissa selvisi, että kyseessä oli yksi Valkjärven sotavankileiriltä karanneista kolmesta vangista. Leirillä 12 vangin ryhmä oli vartijan saattelemana lähetetty marjaan. Siellä kolme vankia yllätti vartiossa olleen alikersantin. He saivat hänen vyöltään puukon ja surmasivat vartijan viiltämällä tältä kurkun poikki. Nämä kolme vankia lähtivät karkumatkalle. Toiset vangit ilmoittivat, mitä heidän toverinsa olivat tehneet ja etsintöjen käynnistyttyä yksi saatiinkin jo Valkjärvellä kiinni. Kaksi jatkoi pakoaan suuntana Rautu, josta oli tarkoitus ylittää rintamalinja. Jostain syystä se ei kuitenkaan onnistunut.

He yrittivät Raudussakin aseella uhaten saada leipää ja voita talosta, jossa oli vain emäntä kotona. Emäntä antoi leipää, mutta ilmeisesti pelko sai hänet lähtemään juosten karakuun. Venäläinen ampui takaapäin ja emäntä menehtyi heti.

Ihmetellä täytyy, miten näiden miesten kulku johti Heinjoen asemanseudulle ja Näätälään. Sekin ihmetyttää, mistä he saivat toisen aseensa. Toisen he varmasti saivat tappamalla vartijalta mutta tuskin tämä kahden asetta kantoi. Kolmas vanki pääsi ainakin sillä kertaa pakenemaan. Miten hänen myöhemmin kävi, en tiedä.

Kalevi Lehtonen

KARJALAISIA SANANPARSIA

Kel o luita lääväs, sil o läävä takankii.

Kissallaaks hää minnuu potkittaa?
(Sanottiin vastustajaa vähätellessä)

KONFIRMAATIOMATKANI VUONNA 1944

Olin yksi keväällä 1944 Heinjoella rippikoulunsa päättäneistä. Luulimme pääsevämme ehtoollispöytään seuraavana juhannuksena kotikirkossamme. Emme arvanneet, että kesäkuun yhdeksäntenä päivänä alkanut ja siitä asti jatkunut rintamakumurajakannaksella tulisi muuttamaan niin kaikkien karjalaisten kuin myöskin kevään rippikoululaisten tulevan kesän haaveet ja suunnitelmat.

Emme me kotikylässänikään Kääntymällä tahtoneet uskoa todeksi sitä, että rajakuntien asukkaat olivat jo aloittaneet evakkomatkan kohti länttä. Käydessäni 15. päivän aamulla Jännerpuu-järven Rantalaisella kokemassa katiskat ja iskukoukut, poikesin samalla maihin keskustelemaan hevosia syöttävien rajalta tulleiden pakolaisten kanssa. Muistan hyvin, kun he sanoivat minulle: ”Ota poika katiskat pois järvestä, sillä ei kestä kauankaan, kun saat liittyä jonon jatkoksi.” Tätä en vielä voinut uskoa, vai sanoisinko, etten halunnut uskoa.

Kuitenkin jo seuraavana päivänä, kesäkuun 16. päivänä puolilta päivin tullessani kauppareissulta Noskuasta, katkeamaton evakkojono tuli vastaan. Siskoni sanoi kotiin tullessani, että vielä samana päivänä on lähdettävä sotaa pakoon. Totesin ensimmäiseksi, että hevonen oli kengittävä ja kärryihin tehtävä pyörän päälle ns. lokarisiipi, koska edellinen oli hajonnut kauppareissulla. Pihalla hevosta kengittäessäni näin, että ensimmäiset kääntymän kyläläiset jo matkasivat hevosineen ja lehmineen kohti Antrean Noskuua. Ja niin siinä kävi, että illan suussa mekin lähdimme tavarat kärryssä ja lehmät talutusnuorassa kohti Noskuua ja länttä.

Noskuassa, joka oli noin kymmenen kilometrin päässä kotoamme, meni ensimmäiseltä vasikalta kinturistiin ja niin jätimme sen Ruposen talon lammashakaan, jossa se lienee

tänäkin päivänä. Noskuan ja Viskarin kylien välissä olevalta korkean mäen päältä seurassimme hämärtyvässä illassa rintamalla ammuttujen valorakettien kulkua. Päästyämme iltamyöhällä Rahikkalaan asetuimme tien varteen yöksi taivasalle pienoisisessa tihkusateessa. Yön aikana hevonen, joka oli ohjaksistaan lie’assa lähellä kärryjä heinänummikolla, oli ohjasten katkettua päässyt irti. Vapaudestaan huolimatta se pysytteli lähellä kärryjään ja tuttujaan, vaikka joka puolella oli kulkijoita lehmiseen ja hevosineen.

Seuraavana päivänä kuljimme Rahikkalasta Jääsken Lottalan kautta Joutsenoon. Matkalla olimme tavanneet myös vanhimman siskoni, joka appivanhempiensä ja lehmien kera vaelsi eteenpäin. Siskoni kuormassa oli harva lammassaatikko, joka oli nuoralla sidottu kuormaan. Siskoni sanoi minulle iltahämärissä erään suuren mäen alla hevosia huiloittelemme: ”Eikö tuossa laatikon nurkassa istu ihmislapsi?” Tyttönen siinä todella istui, arviolta noin 10-vuotias tietämättömänä, mistä oli tullut ja mihin oli menossa. Tyttö nostettiin pois laatikosta ja hän lähti hämärtyvässä kesäillassa silmiään hieroen ja itkuisena etsimään omaisiansa. Mahtoi tytön äitikin olla huolissaan kadonneesta pikkutyttöses-tään.

Seuraavana päivänä kuljimme Joutsenosta Lauritsalaan, aivan lähelle siltaa, minkä alitse Saimaan kanava aloittaa juoksunsa kohti Laatokkaa. Yövyimme sillan lähellä ajattelematta, että olisi se ”vihulainen” tuota siltaa voinut pommittaakin.

Matka jatkui Lauritsalasta läpi Lappeenrannan kaupungin, suuntana Lemi. Keskipäivällä ollessamme kaupungin keskustassa lounaasta lähestyi kaupunkia suuri venäläisten lentokonemuodostelma. Kaupungin päälle nousi kolme hävittäjää, liekö

olleet saksalaisia. Hävittäjien takia pommikoneet kääntyivät tulosuuntaansa. Ei kuulunut montakaan minuuttia, kun lounaasta kuuluivat valtavat pommitusäänet. Huhupuheena saimme myöhemmin tietää, että nuo pommit oli pudotettu Simolaan, missä kuoli paljon siviilejä. Jälkikäteen olen monesti ajatellut, että jos nuo puolustavat hävittäjäkoneet eivät olisi ehtineet kaupungin ylle, ties vaikka evakkomatkamme olisi päättynyt jo Lappeenrantaan. Saimme siellä tietää myös, että Viipuri oli jouduttu luovuttamaan venäläisille ja melkein päisteluuta.

Seuraavan yön vietimme Lemillä taivasalla, emmekä yrittäneetkään sisätiloihin. Onneksi kesäyö oli lämmin ja poutainen. Huhupuheena saimme myös tietää Heinjoen luovuttamisesta vihollisen haltuun.

Savitaipaleella vietetystä yöstä jäi mieleeni, että käydessäni kuivalle nurmikolle makuulle en tarkemmin katsonut paikkaa, vaan väsyneenä nukahdin heti ja heräsin yöllä siihen, että allani oli keltaisten mauriaisten pesä ja vaatteeni olivat kauttaaltaan mauriaisten temmellyskenttänä.

Velipoika oli toukokuussa maatalouslomalla ollessaan jättänyt siskoni haltuun hankkimansa mustatauluisen Leijona-merkkisen rannekellon. Kun siskoni aamupäivällä kävi tienlaidassa olleesta kaivosta hakemassa vettä, hän samalla pesi kasvonsa laittaen kellon ranteestaan kaivon kannelle. Keskipäivällä huomasimme tapauksen ja totesimme seuraavan vedenhakijan saaneen upean miesten rannekellon.

Kahden seuraavan matkapäivän jälkeen saavuimme Selänpäähän, jossa saimme lehmät junaan. Jatkoimme matkaa ilman lehmiä. Tässä lastaustouhussa sattui sellainen pieni harmiton tapaus, jota en malta olla kertomatta. Kuormassamme oli

harvalautainen puulaatikko ja siinä ehkä liki 20-kiloinen sikaporsas. Laatikkoa kanssani nostamassa oli minua lyhyempi Alakylän poika ja laatikko jäi hänen puoleltaan alemmaksi. Porsas päästi nostovaiheessa ”hätäpissan”, joka valui nostajan kaula-aukosta paidan alle ja käsi-varrtta pitkin ranteeseen ja maahan. Laatikkoa ei enää siinä vaiheessa uskallettu pudottaa maahankaan. Koska matkalla ei saunaan päästy, eikä ollut siinä tilanteessa kuivaa paitaa, jäi nostajalle kunnan ”aromit” koko loppumatkaksi.

Olimme saapuneet Jaalaan ja oli Suomen Juhannus. Ei se siltä tuntunut, koska taivas antoi vettä ja paljon. Muistan, miten etsin hevosta metsälaitumelta ja olin etsimisestä likomärkä. Seuraavan yön nukuimme haapahirsiliiterissä, talossa, joka oli vanhan viitostien ja Vierumäentien risteyksessä. Olen vuosien myötä seurannut, miten tämä liiteri sai väistyä ja tilalle on nykyään rakennettu punaisesta aaltopellistä uusi liiteri.

Lehmien päästyä junakyytiin meidänkin päivämatkamme helpottuivat ja pitenevät. Muistan, miten ennen Anianpeltoa korkean mäen päältä näkyi Asikkalan punatiilinen kirkkotori, muistuttaen Heinjoen kirkkoa. Jouduimme vielä kulkemaan tuon kirkon ohitse mutta sitä ennen saimme ihailia Vääkysyä ja kaunista kanavanseutua. Asikkalan kirkon jälkeen hevoset olivat lujilla nousussamme ylös isoa mäkeä ennen Hillilää ja Kurhila.

Saavuimme Etelä-hämäläisiin maisemiin, nykyisen Hämeenkosken Putulaan, jossa vietimme yön liiterissä, satakunta metriä tiestä, jonne emäntä meidät johdatteli. Olin kesällä 1994 mansikka-aikaan perheeni kanssa matkalla Sysmään kyläilemään. Menimme samaan Putulan taloon. Talossa oli muutettu tuotantolinjaa ja tienvarren mainoksessa luki: ”Marja-talo Tuloisela”. Poikkesimme pihaan ja ostin kolmisen litraa mansikoita, joita emäntä oli myymässä

pikku tyttärensä kanssa. Isäntä ajoi pihaan traktorilla ja kyseli mansikoiden maistuvuutta. Kiitin hyviksi ja näytin kädelläni mansikkapellolla ollutta liiteriä ja sanoin, että muutama päivä päälle 50 vuotta sitten olen nukkunut tuossa liiterissä. Isäntä katsoi minua tutkivasti ja tiedusteli, jotta onko matkamies maistanut vettä väkevämpää. Selitin, miten kesäkuun 16. päivänä 1944 valjastin hevosen Karjalassa ja lähdin sotaa pakoon. Tästä isäntä innostui niin paljon, että piti selitellä edellisetkin yöpaikat ja mikä oli ollut päämäärämme. Kerroin sen hänelle. Keskustelimme vielä vähän aikaa ja jatkoimme matkaamme.

Seuraava kohde oli Lammi, jonka kirkonkylän seuratalossa oli evakoväen huoltopaikka ruokailuineen. Siellä eräs mukanamme ollut mies meni paikallisen parturiin ajattamaan leukapartaansa, joka oli kasvanut tuuheaksi ja muuttunut punertavaksi. Ihmeeksemme ei parturi ottanut vastaan valitteli vain kiireitään, vaikka liikkeessä ei ollut muita asiakkaita. Niinhän siinä kävi, että parta piti poistaa saksilla. Lammin jälkeen ei ollutkaan enää kuin yksi yöpaikka. Kun saavuimme Turenkiin, pääsimme lastaamaan ajokkeja avonaiseen tavaravaunuun. Junamatka jatkui Hämeenlinnan kautta Toijalaan ja sieltä Turun rataa pitkin Kyrön asemalle, jonne ehdimme lastauspäivän jälkeisen päivän iltana. Seuraavan yön nukuimme Kyrössä kärryjen alla kumisaappaiden ollessa päänalusena.

Viimeisen matkaosuuden Kyröstä Marttilaan ajoimme lämpimässä ja kauniissa kesäpäivässä. Puolilta päivin saavuimme Kuokan seuratalolle, jossa oli ruoka- ja huoltopaikka. Majapaikaksi meille määrättiin Heikolan kylän Kraapantalo yhdessä kolmen tuokkolalaisen perheen kanssa. Ajoin ilta-päivällä hevosen talon pihaan ja niin päättyi tämän pojan päivittäiset hevosajot.

Marttilassa oloaikana, elokuun lopussa, pääsimme päättämään rippikoulumme Kosken kirkon ehtoollisjumalanpalveluksessa. Näin pitkä konfirmaatiomatka Heinjoelta Marttilaan oli päätöksessä ja me Heinjoella rippikoulumme aloittaneet nuoret saavutimme aikuisen iän.

Olen näin jälkikäteen vuosien saatossa kulkenut niitä samoja teitä, niitä kuitenkin enää tunnistamatta. Monet rakennukset ja sillat, kuten Vääkysy ja Vuolenkoski, muistan niiltä ajoilta. Kuitenkin teitä on uusittu ja linjauksia muutettu, josta syystä kaikkea ei voi tunnistaa.

Luojalle kiitos, että osuin Marttilassa taloon, jossa asui tuokkolainen hanuria soittava nuorukainen. Siellä sain ensimmäisen kosketuksen hanurin soittoon ja tuo harrastus on vuosien saatossa runsaasti rikastuttanut henkisiä harrastuksiani.

Olen matkakertomuksessani taroituksella jättänyt nimet mainitsematta. Kaikki mukana olleet olivat kuitenkin tuttujamme ja jopa sukulaisuussuhteissa olevia.

Olen tyytyväinen, että sain vihdoinkin kirjoitetuksi koko matkan Kääntymältä Marttilaan, koska olen sitä niin monta kertaa suunnitellut ja aina se on jäänyt vain suunnitelmaksi. Kiitos tästä lankeaa Heinjoki-lehden alullepanosta, joka esitys tehtiin Heinjoen kirkonkylän koulupiirin tilaisuudessa Nummelan Airmotellissa. Keskustelua silloin kuunnellessani, epäilin hankkeen toteutumista. Lisäksi ajattelin, että hankkeeseen olisi pitänyt ryhtyä vuosikymmeniä sitten. Mutta hyvä näin. Minunkin tuli kerrottua jälkipolville evakkomatkastani ja viimeisten synnyinpitäjässään käyneiden rippikoululaisten konfirmaatiomatka, joka päättyi ehtoollisleivän ja -viinin saantiin elokuun lopussa Tl. Kosken kirkossa vuonna 1944.

Lukijaani tervehtien

Matti Pullinen

JOULUKUUN 6. PÄIVÄN JUHLA HEINJOELLA

Otteita opettaja Martta Kokon muistelmista, jotka hän oli kirjoittanut keväällä 1940 Perniössä. Martta Kokko toimi ennen sotia Lahdenperän kansakoulun opettajana. Hän oli Lottien puheenjohtaja talvisodan syttyessä.

Tuota päivää olimme odottaneet jännityksellä. Oli näet kuulunut huhuja, että vihollinen olisi erikoisesti juuri silloin uhkaillut kunnioittaa maatamme lentovierailullaan. Mutta onneksi päivä oli pilvinen, joten tunsimme olomme turvatuksi.

Vakiintuneen tavan mukaan koetimme järjestää paikkakunnalle itsenäisyysjuhlan, vaikka sen pitäminen kävikin päinsä vasta iltapimeällä, klo 19 jälkeen. Kirkkomäelle, Sankaripatsaan ympärille kokoontui silloin 400-500 miestä käsittävä sotilasosasto ja lisäksi pienoinen ryhmä meitä lottia. Kuin kivikuvat sotilaat seisovat täysissä varusteissa kunnia-vartiosta patsaan kahden puolen. Muuta valoa ei ollut kuin kaksi myrskilyhtyä melkein hankeen hautautuneina valaisten siten heikolla kajolla vain lähintä ympäristöä. Tausalla tykinammusten puna valaisi taivaan ja taustamusiikkina oli ilmaa tärisyttävä yhtenäinen ammunnan jylinä. Yhdessä laulamme alkuvirren jälkeen divisioonan pastori astui puhumaan. Pimeässä hänen sanansa saivat syvemmän merkityksen kuin koskaan. Muistan siitä puheesta seuraavan kohdan: ”Näiden vuoden 1918 sankarivainajien hautojen ääressä ja heidän tekojensa ja muistonsa innoittamina me vannomme tässä pimeässä yössä, ettei meidän kohdaltamme vihollinen tule eteenpäin muuten kuin meidän kylmenneiden ruumiidemme ylitse. Valtava ”hyvä”-huuto miesjoukosta katkaisi tuossa pasturin puheen. Kaikki läsnäolijat tunsivat ja ajattelivat samoin, olivat silloin kuin yksi sielu. Kuin tykinjylinää vaimentaakseen kajahti ilmoille voimakkaana virsi: ”Jumala omi linnamme”. Tilaisuus oli niin liikuttava, että uskallan väittää, ettei läsnä ollut ainotakaan silmää, joka olisi pysynyt kuivana. Olimme saaneet elää yhden elämämme suurimmista hetkistä.

LÄHTÖ

Helmikuun 27. päivään saakka olimme saaneet työskennellä omilla pai-

koillamme. Rauhallsuudesta ei kuitenkaan ollut voinut puhua enää pitkiin aikoihin. Olihan alueemme joka päivä joutunut enemmän tai vähemmän onnistuneiden pommitusten kohteeksi. Olipa vihollisen tykistökeskityskin sattunut niin lähelle, että luulimme ammusten vievän mennessään miehilleme päivälliseksi tarkoitettua täysinäiset lihasoppapadat. Aina sentään eteenpäin päästiin. Sydän pampailen kuulimme Summan sortuneen, näimme vihollisten osin epäonnistuneet yritykset kylämme tuhoamiseksi. Kaikki kestettiin, mutta sitten tuli edellä mainittuna iltana käsky pakata kaikki ja olla valmiina poistumaan yhdeksän aikaan vielä saman iltana. Otimme mukaan kaiken, mitä voimme. Kuumeisella kiireellä pakattiin pataa ja kattilaa sekä kaikkea, mitä tiesimme tarvitsevamme uudessa olinpaikassamme. Täsmälleen kello yhdeksän olimme sullottuina paketteinemme erään ”epävarman” kuorma-auton lavalle; ja sitten – vihollisen lukemattomien valopallojen leijaillessa ilmassa – retkemme aloitimme. Outo tunne täytti mielen katsellessani taakse jääviä seutuja. Veripunaisena hohtava taivas syvensi vielä ankeutta; kukaan ei kuitenkaan valittanut eikä itkenyt. Sen taidon olimme kaiken kokemamme jälkeen kadottaneet.

Tuskin olimme päässeet Viipuriin päin noin pari kilometriä, kun tuli ensimmäinen keskeytys. Noin neljän, viiden kilometrin päässä meistä räjähti pommi, toinen, kolmas. Emme olleet kuulleet koneita auton surinan läpi. Hyppäsimme hankeen ja maastouduimme kaikkien taiteen sääntöjen mukaan. Ylpeinä koneet kuitenkin huristivat ylitsemme meitä sen enempää säikäyttämättä. Kohta matka jatkui taas. Olimme juuri Heinjoen ja Mannikkalan välisellä pitkällä metsätaipaleella, kun tuli uusi ”sattuma”. Väistäessään erästä hevoskolonnaa automme ajoi tiensivuun ja siitä ojaan. Siinä nyt olimme. Auto oli mennyt rikki ja meillä ei ollut muuta neuvoa, kuin jatkaa matkaa jalkaisin.

Sinne kankaalle jäi lottien oma sekä yhteinen omaisuus lojumaan tien oheen.

Taliin päästyämme uskaltaudimme suojeluskontatalolle. Siellä oli sama touhu käynnissä kuin meillä pari tuntia aikaisemmin. Hekin varustautuivat jättämään paikkansa. Meidän oli päästävänä eteenpäin tavalla tai toisella. Lähdimme ulos ja pääsimmekin eräällä armeijan kuorma-autolla Imatran tienhaaraan. Siinä kyyditsijämme jättivät meidät taas tielle miettimään uusia mahdollisuuksia. Autoja tuli ja meni kuin Moskovan paraatissa, mutta eivät ne huolineet meitä. Ne olivat näet kenttäsairaalan autoja ja niillä oli omat lastinsa. Kenttäsairaalan muutti samana yönä. Nyt saimme lähteä marssimaan. Se olikin toista kuin tavallinen lottakävely. Tie oli kuin jauhovakka, pakkaneen pisteli poskia ja epämääräinen eteenpäinmeno painoi mieltä. Marssimme näin yli 30 kilometriä, kunnes aamuyöstä eräs armelias autonkuljettaja otti meidät kuormansa päälle. Arveluttava kolina kuului allamme olevista laatikoista, mutta emme silloin vielä tiennet, mitä niissä oli. Laatikot olivat jäisiä ja liukkaita. Peläten putoavamme maksimme vatsallamme laatikoiden päällä pidellen niiden kulmista kiinni. Siivuitimme joitakin kyliäkin, mutta kukaan meistä ei tiennyt, missä olisi meille määrätty sijoituspaikka. Viimein auto pysähtyi ja astuimme alas. Saimme tietää matkanneemme ammuslaatikoiden päällä. Olisi siinä ollut iloinen lähtö, jos ne olisivat sattuineet räjähtämään. Toinenkin yllätys odotti meitä. Läheisestä talosta tiedusteltuamme paikkaa, jonne meidän oli määrä matkata, saimme kuulla, että olimme tulleet seitsemän kilometriä sen ohi. Ei auttanut muu kuin alkaa taas marssi ja nyt takaisinpäin. Aamulla seitsemän aikaan saavuimme viimein kyseiseen taloon. Olimme niin väsyneitä, ettemme jaksaneet kissaakaan sanoa. Minne kuka mahtui työntymään pitkäkseen, siihen hän heti nukkui. Ei tarvinnut kenenkään kerskata huonoilla hermoilla ja unettomuudella. Seuraavana päivänä meno järjestyi paremmin. Minäkin sain kunnian ajaa oikein esikunnan autossa.

MATKA HEINJOELLE

Mitä tunsinkaan minä mielessäin
sydämässäni mitä koin.
Kotiseudulle Karjalaan matkasin
kotitanhuat nähdä voin.

Pois haihtuivat vuosikymmenet
kuin nuoruuteen palata vois,
eli ihmiset rakkaat ympärilläin
kauan sitten jo nukkuneet pois.

Niin kuin en minä nähnytkään
ois kasvoja vieraita noita,
en tahrattua maisemaa
en outoja ovensuita.

Oli kotipiha kuitenkin,
vaikkei jäljellä mitään muuta,
pihakivi, lahonnut kanto vain
ja kaksi poppelipuuta.

Koskematonna oli säilynyt
pieni kaistale omia maita,
kulleroita kasvava puhtoinen
kesänvihreä niityn laita.

Tyyni rauha nyt täyttää mieleni mun
vielä käydä sain minä siellä
sain nähdä tanhuat lapsuuden
sain kulkea kotitiellä.

Takaisin eihän palaa entinen
nykypäivää tätä mä elän.
Aina muistoissa säilyä saa
tuo rakas, runneltu maa.

Hilkka Hallenberg

Ylläoleva runo on julkaistu Ristseppälä-Rättölä kyläkirjassa. Runo kuvaa hyvin meidän tuntojamme entisillä kotipaikoilla käydessämme.

Niin kuin en minä nähnytkään ois kasvoja vieraita noita, en tahrattua maisemaa en outoja ovensuita.